

...Перебіг революційних подій в Угорщині відлунням дійшов до наших радянських військових казарм. Уже ввечері 19 жовтня в нашій військовій частині вдарилася на сполох військова тривога (!). Події розгорталися блискавично — за короткий час наші танки були вже на залізничних платформах.

Опівдні 20 жовтня ми прибули в Ужгород, де замінили гармати на танках (Д 122 мм на Д 152 мм). Таким чином, наші САУ стали ще потужнішими і боездатнішими. Вивантаження танків відбувалося на станції Сюрте, а їх переобладнання — неподалік.

Увечері того ж дня наші танки своїм ходом дійшли до угорського кордону (в районі м. Чоп). Тут був влаштований своєрідний "перекур". Розбили навіть палатки, в яких перепочивали, поки знову нас не підняла бойова тривога. Дістали наказ переправити наші САУ на понтонах через Тису. Так ми опинилися на угорській території. Далі маршрут пролягав дорогою № 5.

Наступні події були жвавіші — донесення розвідки словистило про те, що "сили угорської контрреволюції", які дислокувалися в м. Солнок, о 6 годині 22 жовтня мають рушити на Будапешт. Відповідно нам було наказано до 4 години оточити військові частини угорців у Солноку. Так і сталося — до 4 години ранку 22 жовтня наші війська оточили казарми угорських вояків. Гонведи ще мирно спали на своїх ліжках, під якими лежали заряджені гвинтівки, ручні кулемети і пістолети. Отже, ми випередили "угорських націоналістів", не дали їм "рипнутися" — оточили і обеззброїли.

Далі наші підрозділи рухалися в напрямку м. Ясберін, відтак — на Будапешт. Проте так сталося (може, на щастя), що через несправність нашого танка я залишився до 25 грудня в цьому місті, виконуючи розпорядження командирів щодо патрулювання вулиць. Мої армійські товариші тим часом понюхали пороху в Будапешті, де наводили порядок на радянській кшталт.

Хочеться ще розповісти про ті жахливі явища, що їх довелося самому побачити та почути від інших солдатів. А було по-всякому...

Контрреволюція чи революція?

Розповідає учасник подій 1956 року в Угорщині

І знову про події 1956 року в Угорщині. Тодішній вибух національної самосвідомості угорського народу на сьогодні вже знайшов об'єктивну оцінку в багатьох зарубіжних та вітчизняних публікаціях. Проте дана подія мало або й зовсім не висвітлювалася з позицій мимовільних учасників акції, що її 42 роки тому вчинила тоталітарна держава. Такими мимовільними учасниками тих подій були, зокрема, і закарпатські ветерани угорських реалій жовтня—листопада 1956 року. Цю концепцію було висунуто в статті "Операція "Вихор" доктора Історичних наук Івана Короля (Новини Закарпаття. — 1996 р. — 22 листопада. — С. 15). Отже, нижчеподані рядки якоюсь мірою усунуть цю "білу пляму".

Отже, слово жителю села Великі Ком'яти Виноградівського району Петру Михайловичу Зану (1933 р. н.), тоді рядовому у складі в/ч 15-307 2-го танкового полку, який дислокувався в м. Новограді-Волинському.

Лиха доля спіткала командира взводу ст. лейтенанта Чугунова. Наш командир став щораз приносити різні речі, поцуплені з угорських магазинів. Та одного разу ледве дійшов, бо мав прострелені груди. І власне так і не дійшов, бо на вулиці впав мертвим. Нам сказали потім іншу версію (заготовлену на майбутнє) — начебто він ішов на переговори з угорцями і підступно був убитий. Але справжню історію знав кожен рядовий.

Один із випадків самосуду — в колону радянських танків із якогось будинку хтось почав стріляти. Наші солдати взяли і повісили того стрільця на стволі танкової гармати.

Звичайно, так само відповідали й угорці. Одну з історій, яка сталася в Будапешті, розповів росіянин Смирнов. Зайшовши до одного з ресторанів, побачив таку картину: двоє радянських воїнів були підвішені за ноги з ножами в спинах, а біля них лежала табличка з написом — "Так буде з усіма комуністами!"

Особисто я, читаючи газету (в грудні 1956 р.), в якій

повідомлялося про те, що життя в Угорщині нормалізувалося, відновлено роботу транспорту і т. ін., дорікнув командирові роти капітанові Данкіну: "Що це за брехня?". На що той відповів: "Зане, закрив би ти ліпше свою пельку, а ні — станеш добрим товаришем білим ведмедям!"

Ось така правда. Правда, яку я розповів як інтернаціоналіст у роки радянської дійсності, а тепер за словами угорців — радянський загарбник. Проте, хочу сказати, що мало хто з нас, тодішніх "інтернаціоналістів", поділяв думку про правильність даної акції. Все тоді вирішували верхи у Москві. Ми ж — тодішні військовослужбовці (як і "афганці") — залишилися без вини винними виконавцями...

Вищенаведені фрагменти подій жовтня 1956 року ще раз підтверджують: так звана "допомога" Радянського Союзу угорському народу неждано-негадано прийшла задовго до звернення лідера Угорського революційного робітничо-селянського уряду Яноша Кадара 4 листопада 1956 р. про захист соціалістичних завоювань.

Операція "Вихор" остаточно придушила прояви угорського демократизму, міцно прикувавши Угорщину до соціалістичного, а по суті до радянського табору з його військовим уособленням — Організацією Варшавського Договору. Це тривало до 1989 року, коли угорці відколотися від фарватеру зовнішньої політики СРСР, коли 16 червня на площі Героїв у Будапешті понад 300 тисяч чоловік зібралися біля могили Імре Надя. Перемога ж на виборах у березні—квітні 1990 р. правоцентристських сил підвела риску під епохою "експортного соціалізму" в Угорщині.

Петро ЗАН,
учасник подій 1956 року в Угорщині, житель села
Великі Ком'яти Виноградівського району.

(Розповідь записав Михайло ЗАН, студент історичного факультету УЖДУ).

24 жовтня 1998 року, №№ 161—162 (1566—1567)

— Новини Закарпаття —